

Kutseõpetajate ja -koolitajate koolitus

Kutsehariduse Seirekeskus

Esimene väljaanne

Aprill 2006

Ülevaate koostasid:

- ❖ Reeli Liivik (Tallinna Ülikool)
- ❖ Hasso Kukemelk (Tartu Ülikool)
- ❖ Mari-Epp Täht (Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus)
- ❖ Külli All (Haridus- ja Teadusministeerium)
- ❖ Evelin Silla (Kutsehariduse Seirekeskus)
- ❖ Anita Orav (Kutsehariduse Seirekeskus)

Ülevaade on koostatud CEDEFOPi tellimusel ning projekti juhtis Kutsehariduse Seirekeskus, kes on Referneti ametlik koordinaator Eestis. Samal kujul ülevaate koostavad kõik Euroopa Liidu liikmesriigid (lisaks Norra ja Island) ning need on kättesaadavad CEDEFOPi elektroonilisest keskkonnast aadressil www.trainingvillage.gr

STRUKTUUR

0601–KUTSEÕPETAJATE JA -KOOLITAJATE TÜÜBID KUTSEHARIDUSES

- 060101 – KUTSEÕPETAJATE JA -KOOLITAJATE ERINEVUSED
- 060102 – ARENDUSPOLIITIKAD KUTSEÕPETAJATE JA TEISTE ÕPPIMISE TOETAJATE JAOKS
- 060103 – KUTSEÕPETAJATE JA -KOOLITAJATE ROLLID KUTSEHARIDUSSÜSTEEMIS

0602 – ÕPETAJAD JA KOOLITAJAD ESMAKUTSEÕPPES (IVET)

- 060201 – TEENISTUSEELNE KOOLITUS ESMAKUTSEÕPPE ÕPETAJATELE
 - 06020101 – Vastuvõtunõuded*
 - 06020102 – Koolitusmudelid ja -protsess*
 - 06020103 – Koolituse sisu ja õppekavad*
 - 06020104 – Hindamine ja kvaliteedikontroll*
- 060202 – TÖÖTAVATE ESMAKUTSEÕPPE ÕPETAJATE TÄIENDUSKOOLITUS JA ARENDUS
- 060203 – TEENISTUSEELNE KOOLITUS ESMAKUTSEÕPPE KOOLITAJATELE JA TEISTELE ÕPPIMISE TOETAJATELE
 - 06020301 – Vastuvõtunõuded*
 - 06020302 – Koolitusmudelid ja -protsess*
 - 06020303 – Koolituse sisu ja õppekavad*
 - 06020304 – Hindamine ja kvaliteedikontroll*
- 060204 – TÖÖTAVATE ESMAKUTSEÕPPE ÕPETAJATE JA ÕPPIMISE TOETAJATE TÄIENDUSKOOLITUS JA ARENDUS
- 060205 – SEOTUD TEEMAD

0603 – ÕPETAJAD JA KOOLITAJAD JÄTKUKUTSEÕPPES (CVET)

- 060301 – TEENISTUSEELNE KOOLITUS JÄTKUKUTSEÕPPE ÕPETAJATELE
 - 06030101 – Vastuvõtunõuded*
 - 06030102 – Koolitusmudel ja -protsess*
 - 06030103 – Koolituse sisu ja õppekavad*
 - 06030104 – Hindamine ja kvaliteedikontroll*
- 060302 – TÖÖTAVATE JÄTKUKUTSEÕPPE ÕPETAJATE TÄIENDUSKOOLITUS JA ARENDUS
- 060303 – TEENISTUSEELNE KOOLITUS JÄTKUKUTSEÕPPE KOOLITAJATELE JA TEISTELE ÕPPIMISE TOETAJATELE
 - 06030301 – Vastuvõtunõuded*
 - 06030302 – Koolitusmudel ja -protsess*
 - 06030303 – Koolituse sisu ja õppekavad*
 - 06030304 – Hindamine ja kvaliteedikontroll*
- 060304 – TÖÖTAVATE JÄTKUKUTSEÕPPE ÕPETAJATE JA ÕPPIMISE TOETAJATE TÄIENDUSKOOLITUS JA ARENDUS
- 060305 – SEOTUD TEEMAD

0604 – ORGANISATSIOONID JA ÜHINGUD

0605 – KASUTATUD KIRJANDUS JA INTERNETI ALLIKAD

06 KUTSEÕPETAJATE JA -KOOLITAJATE KOOLITUS

0601–KUTSEÕPETAJATE JA -KOOLITAJATE TÜÜBID KUTSEHARIDUSES

Kutseõppeasutustes on olulisem roll kaht tüüpi õpetajatel:

- üldaineõpetajad (üldkeskhariduse pedagoogid)
- kutseõpetajad

Õpetajad kutseõppeasutustes	2004/2005	
	Üldaineõpetajad	1183
Kutseõpetajad	1550	57%
Kokku	2733	100%

Eesti kutseharidussüsteemi arengukava aastateks 2005-2008

Üldkeskhariduse pedagoog ehk aineõpetaja töötab põhikoolis, gümnaasiumis või kutseõppeasutuses, õpetades üht või mitut ainet (matemaatika, füüsika, keemia, keeled jne).

Mõiste “kutseõpetaja” on võrdlemisi uus ja võeti kasutusele 1990. aastate keskel, kui tekkisid erialaõpetaja ja praktikaõppe juhendaja ametikohad. Koolisüsteemis puudub eraldi termin “koolitaja” (*trainer*) jaoks, mille asemel on kasutusel mõiste “ettevõttepraktika juhendaja”. Ettevõttepraktika juhendajaks on ettevõtte töötaja, kelle ülesandeks on juhendada kutseõppeasutuse (sealhulgas õpipoisi praktilal olevaid) õpilasi, kes viibivad ettevõttes praktikaõppel.

Kutseõpetaja koolituse seisukohast ei ole Eesti tingimustes sobilik klassifitseerida esmakutseõppe ja täienduskoolituse (IVET ja CVET) kutseõpetajaid ja koolitajaid, kuna üldjuhul toimub kutseõppeasutustes nii kutsealane esma- kui täiendõpe. Vabariigi valitsuse määrus nr 381 *Õpetajate koolituse raamnõuded* (kinnitatud 22. novembril 2000) kehtestab ühtsed nõuded õpetajate koolitamisel koolieelse lasteasutuse, lasteaed-alkkooli, alkooli, põhikooli ja gümnaasiumi, huvialakooli, kutseõppeasutuse, rakenduskõrgkooli ning ülikooli jaoks.

Asutus	Kutseõppe tase	Spetsialist	Õigusakt
Kutseõppeasutus	Esmaõpe kutsekeskhariduse tasemel (3B, 4B)	Kutseõpetaja	<i>Pedagoogide kvalifikatsiooninõuded (2002)</i>
	Täiend- ja ümberõpe	Õpetaja Assistent	Vabariigi valitsuse määrus nr 381 <i>Õpetajate koolituse raamnõuded</i> (2000)
Rakenduskõrgkool- Kutseõppeasutus	Rakendus- kõrgharidus-õpe (5B)	Õpetaja Assistent Lektor Dotsent Professor	Vabariigi valitsuse määrus nr 258 <i>Kõrgharidusstandard (2002)</i>
Ettevõte	Töökohal õppimine	Ettevõttepraktika juhendaja	Nõutava hariduse ja töökogemuse kohta puudub õigusakt

060101 – Kutseõpetajate ja -koolitajate erinevused

Lähtudes *Kutseõpetaja statuudi* rakendamisest Eestis 1995. aastal kasutatakse kutseõppeasutustes ainult „**kutseõpetaja**” mõistet, mis kehtib nii klassis teooriat õpetavale kui ka kooli õppetöökojas praktikaõpet läbi viivale õpetajale. Tavaliselt viibki üks kutseõpetaja läbi nii teooriatundi kui praktikaõpet. Erandi moodustavad militaarsed õppeasutused, kus kasutatakse ka mõistet „*instruktor*”. Esmakutseõppe ja täienduskoolituse (IVET ja CVET) kutseõpetajaid ei eristata, mõlema puhul kasutatakse mõistet „kutseõpetaja”.

Kutseõpetaja kvalifikatsiooninõuded on järgmised:

- vajalik kutsehariduse tase (kõrgem tase mõne eriala puhul ja keskkoolijärgne kutseharidus teiste erialada puhul)
- kutseõpetajakoolituse läbimine
- vähemalt 3-aastane töökogemus vastaval erialal

Mõiste „*koolitaja*” (*trainer*) asemel kasutatakse terminit „**ettevõttepraktika juhendaja**”. Ettevõttepraktika juhendaja on ettevõttes töötav kindla valdkonna spetsialist. Kui kutseõppeasutus saadab oma õpilase praktikale, siis saab määratud spetsialist lisäülesandeks juhendada õpilast, uut töötajat või õpipoisikoolituses osalejat. Riiklikul tasandil puuduvad regulatsioonid juhendajate kvalifikatsiooninõuete ning tegevuse määratlemiseks.

060102–Arenduspoliitika kutseõpetajate ja teiste õppimise toetajate jaoks

Eestis puudub kutseõpetajate koolitamisel pikaajaline traditsioon. Esimene katse koolitada kutsekoolidele õpetajaid tehti 1988. aastal, kuid regulaarse kutseõpetajate koolitamisega alustati alles 1992. aastal seoses kutsehariduse reformimisega. Esimesed kutseõpetajate koolitused toimusid Tallinna Ülikoolis ning need viidi läbi kahel kujul:

- Erialane kõrgharidusejärgne kutseõpetajakoolitus kaugõppevormis (*in-service training, part-time*). Õpe oli mõeldud juba kutseõppeasutustes töötavatele õpetajatele ning õppekava maht oli 40 AP (60 ECTS).
- Teenistuseelne täisajaline kutseõpetajate koolitus (*pre-service training, full-time*). Õpingute maht oli 160 AP (240 ECTS), kestvus 4 aastat ja õppekava sisaldas üldõpinguid, kasvatusteaduslikke õpinguid, kutsepedagoogilisi õpinguid, reaalseid ning iseseisvat erialaõpet (erialaste materjalide kogumine ja õppematerjalide koostamine).

1995/1996 alustati koostööd partnerkõrgkoolidega ning kursuse täiustamiseks lisati õppekavasse individuaalsed erialaõpingud partnerkõrgkoolides.

Aastatel 1994-1997 sõlmiti Soome-Eesti ühisprojekt „Eesti kutseõpetajakoolituse arendamine”, mille raames saadeti Eesti kutseõppeasutuste töötajaid Soome Hämeenlinna Kutseõpetajate Kõrgkooli õppima.

Viimastel aastatel on õpetajakoolitus koondunud valdavalt Tallinna Ülikooli ja Tartu Ülikooli. Kitsamat erialast õpetajakoolitust pakuvad ka Tallinna Tehnikaülikool, Eesti Muusikaakadeemia, Eesti Kunstiakadeemia, Eesti Maaülikool, Viljandi Kultuurikolledž, Tallinna Pedagoogiline Seminar ning mõned usuteaduslikud õppeasutused.

2000. aastal kinnitatud *Õpetajate koolituse raamnõuded* määratlevad nõuded õpetajakoolituse läbiviimiseks, mille alusel pakutakse kutseõpetajatele 2 tüüpi kursuseid:

- 3-aastane õpetajakoolituse õppekava (120 AP/180 ECTS) kutsekesk- või keskeriharidusega kutseõpetajatele
- 1-aastane pedagoogikakoolituse õppekava 40 AP (60 ECTS) erialase kõrgharidusega õpetajatele

2002. aastal vastu võetud *Pedagoogide kvalifikatsiooninõuded* määratlevad nii üldaine- kui kutseõpetajatele esitatavad raamnõuded. Kutseõpetajatele kehtivad järgmised nõuded:

- kõrgharidus kutsepedagoogikas või muu pedagoogiline kõrgharidus (ISCED 5A, 5B) ja vähemalt 3-aastane töökogemus vastaval erialal, või
- erialane kõrgharidus või rakenduslik kõrgharidus (ISCED 5A, 5B) või kutsekeskharidus (ISCED 4B) ja läbitud 320-tunnine pedagoogikakursus, või
- kõrgharidus või rakenduslik kõrgharidus (ISCED 5A, 5B) või kutsekeskharidus (ISCED 4B), vähemalt 3-aastane erialane töökogemus ja jätkuv töötamine vastaval erialal

Kutseõpetajate koolituskursuste ühtlustamiseks määratles Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus 2003. aastal kursuste sisu. Kutseõpetajate koolitus peab sisaldama järgmisi moduleid:

- kutsehariduse ülesehitus ja vastav seadusandlus
- üld- ja kutsehariduse integratsioon
- kommunikatsioon ja töökeskkond
- hariduspsühholoogia
- eripedagoogika
- andragoogika
- kutseõppe didaktika

2001. aastal koostatud *Tegevuskava kutseharidussüsteemi arendamiseks aastatel 2001-2004* esitas tegevusena kaasaja nõuetele vastava õpetajakoolituse ning pedagoogide täienduskoolitussüsteemi väljaarendamise. Tegevuskava põhilised eesmärgid olid järgmised:

- toimib kutseõppeasutuste ja tööandjate vaheline koostöö kutseõpetajate erialaseks stažeerimiseks ettevõtetes ning õpetajate atesteerimiseks
- kõrgkoolid pakuvad paindlikke õppimisvõimalusi kõrge erialase kvalifikatsiooniga praktikutele kutsepedagoogika valdkonnas
- esimesed välisriikides täiendus- ja jätkukoolituse läbinud noored kutsehariduse asjatundjad on tulnud tagasi Eestisse, et alustada tööd ekspertide, analüütikute ja/või koolitajate koolitajatena
- kõik õpetajad on omandanud kutsetunnistuse infotehnoloogia valdkonnas
- kutseõppeasutustes töötavad erialase kõrghariduse ja praktilise töökogemusega kutseõpetajad, noorte õpetajate osakaal on hakanud kasvama, üksikute teemade või nende osade õpetamisel kasutatakse koolis rohkem spetsialiste/praktikuid ettevõtetest

Eesti kutseharidussüsteemi arengukava aastateks 2005-2008 püstitab uued eesmärgid:

- Ettevõttepoolsete praktikajuhendajate koolitussüsteemi loomine (haridust ja töökogemust puudutavad nõudmised ettevõttepraktika juhendajatele, kes juhendavad kutseõppeasutuste õpilasi nende ettevalmistamiseks tööks ettevõttes)
- Kutseõpetaja kutsestandardi ja uute kvalifikatsiooninõuete väljatöötamine ja kehtestamine
- Kutseõpetajate väljaõppe ja täiendusõppe süsteemi loomine ja rakendamine;

kutseõpetajatele luuakse paindlikud ja alternatiivsed väljaõppe- ja täienduskoolitusvõimalused, et kaasata uusi õpetajaid ja tõsta õpetajate kvalifikatsioonitaset

- Pedagooge ja erialaspetsialiste motiveeritakse kutseharidussüsteemis töötama paindlike kvalifikatsiooninõuete ja konkurentsivõimelise palga abil

EL arengud

Vabariigi Valitsuse Euroopa Liidu poliitika 2004-2006 märgib ära Eestis erilist tähelepanu vajava valdkonna: õpetaja rollide ja pädevuste määramine ning õpetajahariduse (eriti kutseõpetaja) kaasajastamine ja sihipärane arendamine.

Eesti riiklik arengukava EL struktuurifondide kasutuselevõtuks – ühtne programmdokument 2004-2006 loodi eesmärgiga võtta kasutusele Euroopa struktuurifondide vahendid. Riiklik arengukava on programmdokument, mille liikmesriigid esitavad Euroopa Komisjonile. Dokument sisaldab detailset ülevaadet valdkondadest, mis vajavad toetust. Õpetajakoolituse süsteemi arendamiseks on võimalik taotleda rahalisi vahendeid Euroopa struktuurifondidest. Alates 2004. aastast on Eesti kasutanud EL-i struktuurifonde inimressursside arendamiseks (94% kõikidest laekumistest on jagatud piirkondade ja eesmärkide alusel. 12,3% vahenditest eraldati haridus-, koolitus – ja töövaldkonna poliitika ja süsteemide arendamiseks). Kutseõpetajaid puudutavad järgmised tegevused:

- Kutseõppeasutuste ja kõrgkoolide õpetajate tasemeõppe ja täienduskoolituse arendamine ja rakendamine, sealhulgas tööjõuvahetus välisülikoolide ja uurimisasutustega; täiskasvanukoolitajate koolitamine, ettevõttepraktika juhendajate koolitamine
- Õppekavade arendus, sealhulgas Euroopa Sotsiaalfondi (ESF) poolt rahastatud koolitusprogrammidega seotud uute õppematerjalide omandamine, uute ja innovatiivsete õppe- ja õpetamismeetodite kasutamine kutse- ja kõrghariduses, personali koolitamine
- Täiskasvanute õppimisvõimaluste kohta andmebaasi loomine
- Süsteemi loomine eelneva töö- ja õppekogemuse arvestamiseks (VÕTA)
- Kutsekvalifikatsiooni süsteemi arendamine ja rakendamine
- Õpilaste koolitamine infotehnoloogia vahendite kasutamiseks õpetamisel
- Õpetajate ja lektorite koolitamine digitaaltehnoloogia ja e-õppe alal

Meetme 1.1. *“Tööjõu paindlikkust, toimetulekut ja elukestvat õpet tagav ning kõigile kättesaadav haridussüsteem”* eelarve esimeseks programmiperioodiks (2004-2008) on 838988796 krooni, millest Euroopa Sotsiaalfond kannab 629 241 597 krooni.

2004. – 2005. a. korraldati 4 taotlusvooru erinevate tegevuste toetamiseks meetme raames. Taotlusi võeti vastu kõrgkoolidelt, kutseõppeasutustelt ning täiskasvanute koolitusasutustelt.

Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus on algatanud mitu riiklikku projekti nii kutseõpetajate koolituse arendamiseks ja täienduskoolituse süsteemi väljatöötamiseks kui ka riiklike kutseõppekavade arendamiseks.

2004. aasta sügisel moodustati Eesti Kutseõpetajate Ühing, kuhu kuulub ligikaudu 50 liiget. Ühingu eesmärk on seista oma liikmete huvide eest ning rääkida kaasa kutseõpetajaid puudutavates küsimustes.

060103 – Kutseõpetajate ja -koolitajate rollid kutseharidussüsteemis

Kutseõpetajad

Lähtudes kutsehariduse arengukavadest (*Tegevuskava kutseharidussüsteemi arendamiseks aastatel 2001-2004; Eesti kutseharidussüsteemi arengukava aastateks 2005-2008*) peab Eesti kutseharidussüsteem tagama noorte sotsiaalse ja kutsealase valmisoleku tööelu alustamiseks ning ette valmistama oskustööjõudu, kes on konkurentsivõimeline nii Eesti kui rahvusvahelisel tööturul. Kutseõpetajal on määrav roll nende eesmärkide täitmisel, kuna tema on ühenduslüliks tööelu ja õpilase vahel. Kutsehariduse eesmärke saab täita vaid sobivate kutseõpetajate abil, kelle tegevuse eesmärkideks on:

- suunata põhirõhk õppija aktiivsusele
- arendada tööks vajalikke isiksuseomadusi
- koostöö sotsiaalsete partneritega (kutseliidud, tööandjad jt), et tagada õpetuse asjakohasus

Kutseõpetaja roll kutseharidussüsteemis seisneb kutseõppe protsessi juhtimises (tundide ettevalmistamine; õppemeetodite valimine; kontrolltööde, eksamite ja hindamiskriteeriumide väljatöötamine; tagasiside andmine jne); õppematerjalide koostamises ning aine- ja õppekavade koostamises ja arendamises. See ülesanne on märkimisväärne, eriti võttes arvesse asjaolu, et peale nõukogudeaegsete õpikute kõrvalejätmist ei loodud asemele uusi õppematerjale. Tekkinud olukorras olid õpetajad sunnitud ise koostama õppematerjale ja teevad seda ka siiani, kuigi ka õppekirjanduse puudus on seoses kutsehariduse reformiga ja mitmete projektide abil hakanud vähenema. Kutseõpetajad on kirjastanud oma materjale ning need on läinud kasutusse ka teistesse kutseõppeasutustesse. Seega väljendub kutseõpetaja roll kutseharidussüsteemis kõige otsesemalt tema õppe- ja arendustegevuses.

Lisaks juhendavad kutseõpetajad õpperühmi ja saadavad õpilasi ettevõtetesse praktikale.

Kutseõpetaja statuudi (1995) alusel on kutseõpetaja tööks vajalikud järgmised teadmised- oskused:

- valdab õpetatava kutseala teooriat ja töövõtteid
- orienteerub kutseala üldistes arengusuundades
- seostab eriala- ja üldhariduslikke aineid
- seostab eriala teoreetilisi teadmisi ja praktikat
- teeb koostöö tööandjatega
- planeerib ja viib läbi nõutaval tehnilisel ja metoodilisel tasemel teooria- ja praktikaõpet vastavalt õppekavale
- valmistab ette õppetöökõs vajalikud töövahendid ja materjalid
- viib läbi kontrolltöid, juhendab õpilaste kursuse- ja lõputöid, võtab vastu eksameid ja arvestusi
- korraldab õpilaste erialaste lõpueksamite ettevalmistamist ja osaleb nende läbiviimises
- seostab läbiviidava õppetöö õpilaste kasvatusliku mõjutamise ja suunamisega

Kutseõpetaja statuudi järgi on kutseõpetaja vastutav erialaõpetuse taseme ning õpilaste kasvatusliku suunamise eest temale kinnitatud eriala- või õpperühmades; ohutustehnika, tööohutuse- ja töökaitse-eeskirjade ning tuleohutuslaste nõuete täitmise eest õppetöökodades ning tema kasutuses olevate varade, tööruumide ja töövahendite korrasoleku ning säilimise eest.

Ettevõttepraktika juhendaja

Ettevõtte praktikajuhendaja roll seisneb erialaste praktiliste oskuste ja kindlasti ka teoreetiliste teadmiste kujundamises ja täiustamises töökohal, reaalses tööolukorras. Praktikajuhendaja aitab õpilasel kohaneda tööeluga ning annab koolile tagasisidet õpilase hakkama saamisest erialase tööga. Vaatamata sellele olulisele rollile ei ole Eestis veel riiklikult reguleeritud praktikajuhendajate tegevust ja kvalifikatsiooninõudeid, kohustusi ning vastutust. *Eesti kutsehariduse arengukava aastateks 2005-2008* seab eesmärgiks lähiaastatel läbi viia ettevõttepraktika süsteemi arendamine, välja töötada praktikabaasidele esitatavad nõuded ja luua ettevõttepoolsete praktikajuhendajate koolitussüsteem.

0602 – ÕPETAJAD JA KOOLITAJAD ESMAKUTSEÕPPES (IVET)

0603 – ÕPETAJAD JA KOOLITAJAD JÄTKUKUTSEÕPPES (CVET)

Eestis ei ole võimalik eristada õpetajaid esmakutseõppes (IVET) ja jätkukutseõppes (CVET), kuna selline jaotus sünses haridussüsteemis puudub: samad õpetajad vastutavad nii esma- kui jätkukutseõppe kursuste eest. Jätkukutseõpet viivad läbi samad õpetajad kui esmakutseõpet ning kutseõpetajatele pole eraldi kvalifikatsiooni ja nõudmisi. Seetõttu ühendasime antud ülevaates teemad 0602 ja 0603, kuna nii esma- kui jätkukutseõppe kohta kehtib sama informatsioon.

Haridus- ja Teadusministeeriumi *Riigikutseõppeasutuste võrgu ümberkorralduse kava aastateks 2005-2008* (2004) märgib, et haridussüsteem on jõudmas uude arengufaasi, mille märksõnaks on elukestev õpe, mis tähendab täienduskoolituse osa laienemist esmakutseõppe kõrval kutsekoolis.

Kutseõppeasutuste pakutatavat tasemehariduse-välisest koolitust reguleerivad sätted on paindlikud. *Täiskasvanute tööalase koolituse kutseõppeasutuses korraldamise tingimused ja kord* (2001) lubab korraldada täiskasvanute tööalast koolitust koolis õpetatavates valdkondades, kuid võib nõudluse, õppebaasi ja kvalifikatsiooninõuetele vastavate pedagoogide olemasolu korral seda pakkuda ka teistes valdkondades. 2001. aastal esitas andmed täiskasvanute tööalase koolituse kursuste toimumise kohta 53 kutseõppeasutust, neist 43 riigi- ja 10 erakutseõppeasutust, koolituse lõpetas 13 457 inimest.

Õpetajad kutsehariduses ja -koolituses

Kutseõppes on peamiselt kolme tüüpi õpetajaid:

- **kutseõpetaja** kutseõppeasutuses, kes õpetab teoreetilisi aineid ja juhendab ka praktilisi tunde
- **üldaineõpetaja** kutseõppeasutuses, kes õpetab keeli, ajalugu, matemaatikat või muud üldainet
- **ettevõttepraktika juhendaja** ettevõttes, kes juhendab ettevõttepraktikal olevaid kutseõppeasutuste õpilasi

Haridus- ja Teadusministeeriumi poolt koostatud *Kutsehariduse valdkonna statistika põhinäitajad* (2005) alusel oli Eestis 1. veebruari 2005. a. seisuga kokku 67 kutseõppeasutust, neist omandivormi järgi 46 riigikooli (sh 43 HTM-i haldusalas), 3 munitsipaalkutseõppeasutust ja 18 erakutsekooli. *Eesti kutseharidussüsteemi arengukava aastateks 2005-2008* andmetel on õpetajaid kutseõppeasutustes kokku 2 733 (2004. a oli kutseõpetajaid 1 550 ja üldaineõpetajaid 1 183).

Kutseõppeasutuste õpetajate vanuseline koosseis on aastaid olnud murettekitav. 2004/2005. õppeaastal oli üle 50 aastaste õpetajate osakaal 45% ja alla 30 aastaseid õpetajaid on vaid 10%. Riigikontrolli 2004. aasta aruande alusel võib väita, et nii üld- kui ka kutseainete õpetajate puhul on vanuseline jaotus üsna sarnane. Siiski oli erinevusi erialati, näiteks alla 30aastaseid õpetajaid oli enam IT- ja toitlustusala õpetajate seas. Muudes valdkondades oli alla 30aastaseid õpetajaid väga vähe. Üle 49aastaste õpetajate seas oli palju ehitusvaldkonna õpetajaid. Enamik kutseõppeasutuste õpetajatest on naised.

Tabel 3. Õpetajate jaotuvus soo ja vanuse alusel aastatel 2004-2005						
Õpetajate vanus	2004/2005					
	Kokku		Mehi		Naisi	
	Arv	%	Arv	%	Arv	%
< 25	78	3%	30	3%	48	3%
25-29	182	7%	65	7%	117	6%
30-39	463	17%	109	12%	354	19%
40-49	777	28%	202	23%	575	31%
50-55	492	18%	175	20%	317	17%
> 55	747	27%	303	34%	444	24%
Kokku	2739	100%	884	100%	1855	100%
%			32%		68%	

Allikas: Eesti kutseharidussüsteemi arengukava aastateks 2005-2008

Õpetaja amet ei ole Eestis populaarne ja noori õpetajaid on raske kooli meelitada osaliselt seetõttu, et õpetajate palgatase ei ole konkurentsivõimeline (vt tabel 4).

Tabel 4. Kutseõppeasutuse pedagoogide keskmine palk (EEK) aastal 2001	
Kategooria	Keskmine palk (EEK)
Õpetajate keskmine palk kokku:	4585
Kutseõpetajad	4655
Üldaineõpetajad	4445
Juhtide keskmine palk kokku:	7676
Direktorid	10963
Direktori asetäitjad	7132
Osakonnajuhatajad	6627
Kogu pedagoogilise personali keskmine palk kokku	4772

Allikas: Information Collection on the Situation of VET Teachers and Trainers in Candidate Countries

Statistikaameti andmetel oli haridustöötajate (sh kutseõpetajate) keskmine palk 2003. aastal ~5800 krooni, mis oli Eesti keskmisest brutopalgast ligikaudu 1000 krooni madalam.

Õpetajate töötasustamise aluseks on ametikoht ning 1998. aastal vastu võetud *Kutseõppeasutuse seaduse* § 30. Pedagoogi vastavus ametikohale määratakse atesteerimisega.

Alates 01.01.2002 kehtestab kutseõppeasutuste pedagoogide palgamäärad koolijuht, lähtudes *Kutseõppeasutuste seadusest* (1998) ja *Palgaseadusest* (1994) ning töötajaga sõlmitud kollektiivlepingust. Pedagoogide palgaastmestik on riiklikult reguleeritud Vabariigi Valitsuse määrusega nr 71, 18.märts 2004 *Riigi põhikooli ja gümnaasiumi pedagoogide töötasustamine*.

2004. aastal pedagoogide palga alammäärad vastavalt atesteerimisel omistatud ametijärkudele on järgmised:

- noorempedagoog 5350 krooni
- pedagoog 5710 krooni
- vanempedagoog 6490 krooni
- pedagoog-metoodik 7870 krooni

Vastavalt *Pedagoogide kvalifikatsiooninõuetele* on keskeriharidusega pedagoogi palga alammäär 15% madalam kehtestatud pedagoogide palga alammäärast.

Ettevõttepraktika juhendajad

Tallinna Ettevõtlusamet väljastab ettevõttepraktika juhendajale toetust eesmärgiga stimuleerida kutseõppeasutuste ja ettevõtete koostööd õppepraktikate kvaliteetseks korraldamiseks ja motiveerida ettevõtteid kasutama kogenud töötajaid õppurite juhendamisel. Vastavalt Tallinna Linnavolikogu määrusele nr 49 *Ettevõtte praktikajuhendaja toetuse taotlemise ja menetlemise kord* (2004) saab praktikajuhendaja toetust taotleda ettevõtte kogenud töötaja tasustamiseks õppepraktikale suunatud õpilaste juhendamise perioodil.

Nimetatud määruse alusel võivad praktikajuhendaja toetuse taotlejateks olla era-, munitsipaal- ja riiklikud kutseõppeasutused ja rakenduskõrgkoolid, kes omavad kas Haridus- ja Teadusministeeriumi koolitusluba või tegutsevad vastavalt Kutseõppeasutuste seadusele või Rakenduskõrgkooli seadusele ning need Haridus- ja Teadusministeeriumi koolitusluba omavad juriidilised isikud, kes korraldavad Tallinna Tööhõiveametile lepingu alusel tööturukoolitust.

Toetust saavad taotleda ettevõtted, kes on registreeritud ja tegutsevad Tallinnas, kellel puuduvad maksuvõlad ja kelle suhtes ei ole algatatud likvideerimis- ega pankrotimenetlust. Ettevõtlusamet finantseerib taotlusi, mille puhul taotletav praktikajuhendaja toetus ei ületa 60 krooni ühe juhendamistunni eest (koos kõigi töötasudelt makstavate maksudega) ja 10 000 krooni ühe juhendaja kohta ühes kuus (30 päeva jooksul).

060201 – Teenistuseelne koolitus esmakutseõppe õpetajatele

060301 – Teenistuseelne koolitus jätkukutseõppe õpetajatele

Kutseõppeasutustes viivad nii esma- kui jätkukutseõpet läbi kutseõpetajad. Teenistuseelne koolitus on ühesugune nii esma- kui jätkukursusi andvatele õpetajatele.

Õpetajakoolitus toimub kaheastmelisena:

- esmakoolitus
- nooremõpetaja kutseaasta

Õpetajad, kes on läbinud vajaliku esmakoolituse, suunduvad esimesel aastal peale koolitust nooremkutseõpetaja kutseaastale. Kutseaasta nominaalkestus on üks aasta ja see läbitakse vastava haridusastme õppeasutuses mentori juhendamisel. Kutseaasta eesmärk on rakendada õpetajakoolituses omandatud teadmisi ja oskusi ning kujundada kutseõpetajakoolituse läbinute valmisolek õpetajatööks, anda õppeasutusele tagasisidet õpetajakoolituse õppekava ja selle tulemuslikkuse kohta. Kutseaasta lõpus annab mentor nooremõpetajale hinnangu vaadeldud tundide, nooremõpetaja kirjaliku eneseanalüüsi ja õpimapi alusel.

Kutseõpetajakoolitus nagu ka kogu õpetajakoolitus toimub Eestis kõrghariduse tasemel. *Õpetajate koolituse raam nõuded* (2000) määravad õpetajakoolitusele esitatavad üld- ja erinõuded. Olenevalt kutseõpetaja eelnevast kvalifikatsioonitasemest võib esmakoolitus kesta 3 aastat või 1 aasta ning seda viivad põhiliselt läbi kaks ülikooli: Tallinna Ülikool ja Tartu Ülikool (samuti Eesti Muusikaakadeemia, Eesti Kunstiakadeemia ja Eesti Maaülikool).

Tabel 5. Teenistuseelne esmakoolitus kutseõpetajatele		
Ülikool	Koolitusmudel	Vastuvõtunõuded
Tallinna Ülikool	3-aastane bakalaureuseõpe (120 CP/180 ECTS)	- kutsekesk- või keskeriharidus (mitte kõrgharidus) (3B, 4B) - kutsesobivuskatse
	1- aastane kutseõpetajakoolitus (40 CP/60 ECTS)	- erialane kõrgharidus (5A, 5B) - töötamine õpetajana kutseõppeasutuses
Tartu Ülikool	3-aastane bakalaureuseõpe (120 CP/180 ECTS)	- kutsekesk- või keskeriharidus (mitte kõrgharidus) (3B, 4B) - vähemalt 3-aastane erialane tööstaaž - kutsesobivuskatse
Tartu Ülikool koostöös Tallinna Tehnikaülikooliga	1- aastane kutseõpetajakoolitus (40 CP/60 ECTS)	- kõrgharidus tehnikavaldkonnas (ehitus, energiatehnika, geotehnoloogia, IKT, keemia- ja materjalitehnoloogia, logistika, mehaanika) - kutsesobivusvestlus

Allikad: *Kutsepedagoogika. Õppekava. TLÜ, 2002; Kutseõpetaja. Õppekava. TLÜ, 2002; Kutseõpetaja. Õppekava. TÜ, 2002; Tehnikavaldkonna õpetaja. Õppekava. TTÜ, 2001.*

Õpetajate koolituse raam nõuetes (2000) on kehtestatud 3-aastase õpetajakoolituse programmi koostisosad, milleks on:

- üldhariduslikud õpingud
- ainealased õpingud
- üldkasvatusteaduslikud, psühholoogilised ja ainedidaktilised õpingud (40 CP – 60 ECTS)
- praktika (vähemalt 10 nädalat)

Üheaastase nominaalkestusega õpetajakoolitus koosneb üldkasvatusteaduslikest, psühholoogilistest ja ainedidaktilistest õpingutest ning praktikast. Üheaastasest õpetajakoolitusest puuduvad üldhariduslikud ja ainealased õpingud kuna need on juba läbitud varem omandatud kõrghariduse käigus.

Alates 2001. aastast toimub kutseõpetajate koolitus töötavatele kutseõpetajatele kaugõppevormis. Koolitusel võivad osaleda ka need spetsialistid, kes on õpetamisest huvitatud, ent ei tööta veel õpetajana. Riigieelarvelistele õppekohtadele valitakse aga eelisjärjekorras töötavaid õpetajaid, kes on sisseastumisel esitanud tööstaaži tõendava dokumendi.

Kutseõpetajate koolitus Eestis põhineb eelnevalt omandatud erialasele haridusele, kuna erialati on õpetajate vajadus väike ja seetõttu ei ole Eestis võimalik komplekteerida õpperühmasid ühe eriala kutseõpetajatest. Sellest lähtuvalt moodustatakse erinevate erialade

kutseõpetajatest koolitusel üks õpperühm.

Üldjuhul omandavad kutseõpetajad erialase kvalifikatsiooni kutseõppeasutuses (kus saab õppida näiteks tiseriks, ehitajaks, juuksuriks, kokaks, õmblejaks) või kõrgekoolis, kus on võimalik omandada tehniline, majandusalane või muu kõrgharidus. Pärast erialaste õpingute lõpetamist on võimalik omandada kutsepedagoogiline kõrgharidus või läbida lühemaajaline õpetajakoolituse programm. *Õpetajakoolituse raamnduete* (2000) alusel ei ole kõrgharidus kõigi erialade puhul nõutav ning erialane kõrgharidus ei ole kutseõpetajaks saamise eelduseks (näiteks kosmeetiku, puhastusteeninduse spetsialisti, juuksuri erialal).

2005. aasta sügisel osales kutseõpetajakoolitusel 183 inimest (tabel 6).

Tabel 6. Osalejate arv kutseõpetaja koolitusel 2005. aasta sügisel			
Ülikool	Koolitusmudel	Õpilaste arv	Õppevorm
Tallinna Ülikool	3-aastane bakalaureuseõpe (120 CP/180 ECTS)	101	kaugõpe (osaline koormus)
	1-aastane õpetajakoolitus (40 CP/60 ECTS)	11	kaugõpe (osaline koormus)
Tartu Ülikool	3-aastane bakalaureuseõpe (120 CP/180 ECTS)	28	kaugõpe (osaline koormus)
Tartu Ülikool + Tallinna Tehnikaülikool	1-aastane õpetajakoolitus (40 CP/60 ECTS)	43	kaugõpe (osaline koormus)

Allikad: Vastuvõtt. TLÜ, 2005. Vastuvõtt. TÜ, 2005.

Kutseõpetajakoolitus kaugõppe vormis on paindlik ja annab võimaluse omandada töö kõrvalt haridus ja/või praktiseerida erialasel tööl õppimisega paralleelselt.

2005/2006. õppeaastal ei esitanud Tallinna Ülikool tellimust 1-aastase kutseõpetajakoolituse vastuvõtule, kuna kahel viimasel aastal on olnud raskusi 20 riigieelarvelise õppekoha täitmisega. Riiklik koolitustellimus 3-aastasele bakalaureuseõppele on alates 2001/2002. õppeaastast olnud 30 õppekohta aastas ning soovijaid on olnud piisavalt. 2005/2006. õppeaastal ei korraldanud Tartu Ülikool vastuvõttu 3-aastasele kutseõpetajakoolituse kursusele.

Pärast esmakutseõppe läbimist peavad kutseõpetajad läbima kutseaasta kutseõppeasutuses. Erialase kõrgharidusega kutseõpetajatel on kutseaasta alustamise tingimuseks vähemalt kaheaastane erialase töö staaž ja läbitud või läbimisel kõrghariduse esimesele astmele järgnev õpetajakoolitus. Kui kutseõpetaja poolt õpetataval erialal ei ole võimalik omandada kõrgharidust, on kutseaasta alustamise tingimuseks kutsekeskharidus, pedagoogiline kõrgharidus ja vähemalt kaheaastane erialase töö staaž.

Kutseõppeasutuse üldaineõpetajatele ei ole Eestis eraldi koolitust. Üldaineõpetaja koolitus toimub kahestmeliselt 3+2 süsteemis, s.t. kolm aastat kestev bakalaureuseõpe aine omandamiseks (keeled, ajalugu, matemaatika, keemia, füüsika jne) ning kaks aastat kestev

õpetajakoolituse magistriõpe. Aineõpetajaid koolitavad nii Tallinna Ülikool kui Tartu Ülikool. Üldaineõpetajad läbivad oma kutseaasta üldhariduskoolis.

06020101, 06030101 – Vastuvõtunõuded

Määrus *Pedagoogide kvalifikatsiooninõuded* (2002) kehtestab üldised nõuded nii üldharidus- kui kutseõpetajatele. Õpetajakoolitusel osalejad läbivad kas 1- või 3-aastase kursuse olenevalt nende eelnevast kvalifikatsioonitasemest ja töökogemusest (vt 060201).

Nõuded on esitatud määruses *Õpetajate koolituse raamnõuded* (2000). Kutseõpetajatele on 1-aastase õpetajakoolituse alustamise tingimuseks kõrgharidusele vastav kvalifikatsioon, mille puhul õpingud on kestnud vähemalt 3 aastat. Täiendavaks tingimuseks on kutsesobivuskatsete läbimine. Samad nõuded kehtivad kõigi erialade puhul ning kõigis õpetajakoolitust pakkuvates ülikoolides.

Vastuvõtunõuded võivad olla seotud omandatud haridusega ja pedagoogilise või erialase tööstaažiga. Näiteks ei ole Tallinna Ülikooli kutseõpetajakoolitusse vastuvõtunõudena esitatud erialase tööstaaži omamist, kuna koolitus toimub kaugõppe vormis ja töökogemust on võimalik omandada kas õppimisega paralleelselt või peale õpinguid.

Gümnaasiumi tasemel **üldaineõpetaja** kvalifikatsiooninõueteks on pedagoogiline kõrgharidus vastaval erialal või muu kõrgharidus vastaval erialal ning läbitud 160-tunnine õpetajakoolituse kursus.

Õpetajate koolituse raamnõuete (2000) alusel 1-aastase õpetajakoolituse alustamise tingimuseks kõrgharidusele vastav kvalifikatsioon, mille puhul õpingud on kestnud vähemalt 3 aastat. Täiendavaks tingimuseks on kutsesobivuskatsete läbimine. Vastuvõtunõuded eeldavad ka väga häid tulemusi gümnaasiumi lõpus sooritatud riigeksamil.

06020102, 06030102 – Koolitusmudelid ja -protsess

Õpe toimub auditoorse ja iseseisva tööna ning praktika vormis.

Tallinna Ülikool ja Tartu Ülikool koostavad kutseõpetajakoolituse õppekavad lähtudes *Õpetajate koolituse raamnõuetest* (2000), kus on määratletud koolituse sisu ja maht. Üliõpilaste õppemahtu arvestatakse ainepunktides. Üks ainepunkt vastab 40 tunnile üliõpilase tööle (1AP=1,5ECTS). Õppeaasta maht on 40 CP (60 ECTS).

Õpingud viiakse läbi nii auditoorse kui iseseisva töö vormis. Auditoorne töö toimub loengute, seminaride, kollokviumide ning praktilise tööna. Loeng on suunatud teoreetiliste teadmiste omandamiseks. Seminarid ja praktikumid annavad võimaluse loengus saadud teadmiste rakendamiseks ja/või praktiliste oskuste kujunemiseks. Reeglina ei ületa auditoorse töö maht ühe ainepunkti kohta 15 akadeemilist tundi (praktilise suunitlusega õppeainetes maksimaalselt 20 akadeemilist tundi). Praktiline töö toimub õppekeskkonnas juhendaja juhendamisel (nt kutsepedagoogiline praktika).

3-aastase nominaalkestusega õpetajakoolituse maht on 120 ainepunkti (180 ECTS) ja 1-aastase õpetajakoolituse maht on 40 ainepunkti (60 ECTS):

- 1-aastane kursus: koolituse põhirõhk on kasvatusteadustel, kutseõppendidaktikal ja pedagoogilisel praktikal
- 3-aastane kursus: koolituse põhirõhk on kutsehariduse spetsiifilisel õpetajakoolitusel (psühholoogial, kasvatusteadustel, kutseõppendidaktikal ja pedagoogilisel praktikal)

Mõlema õpetajakoolituse kursuse käigus tuleb läbida ka praktika, mille korraldamisel on oluline roll kutseõppeasutustel. Pedagoogilise praktika maht õpetajakoolituse õppekavas on 10 AP (15 ECTS). Praktikakohtadeks võivad olla kõik Eesti kutseõppeasutused, kus üliõpilased viivad tunde läbi kutsekoolipoolse juhendaja suunamisel.

Kutseõpetajakoolituses on keeruline korraldada erialakoolitusi, kuna õpperühma kuuluvad erineva eriala esindajad. Siiski on erineval viisil püütud õppekavasse lülitada ka erialaõpinguid, et kutsekeskharidusega õpilased saaksid oma erialaseid teadmisi-oskusi õpingute kõrgema taseme käigus täiendada. Erialaseks täienduseks on mõeldud vabaained ja lisaerialad/kõrvalained, mida üliõpilased saavad valida vastavalt oma vajadustele. Tartu Ülikooli 3-aastase koolituse õppekavas on erialaõpinguteks eraldatud 10 AP (15ECTS) ning lisaks võimalus vabaaineteks 8AP (12ECTS) ulatuses. Tallinna Ülikooli õppekavas on erialaseks enesetäienduseks nii teoorias kui ettevõtteid külastades ette nähtud 4 AP (6ECTS), lisaeriala/kõrvalaine valik 30AP (45ECTS) ning vabaainete võimalus 6AP(9ECTS) mahus. Kutseõpetajakoolitusel osalevad õpilased võivad valida ka muid aineid ja õppida teistes ülikoolides külalisüliõpilasena.

Õpetajate koolituse raam nõuded (2000) määratlevad, et kui õpetaja soovib õpetada täiendavat õppeainet või eriala, tuleb tal läbida täiendav kursus, mille maht on vähemalt 30 ainepunkti. Mõned ülikoolid pakuvad välja erinevaid terviklikke lisaeriala/kõrvalaine koolitusprogramme, milles saavad osaleda kõik ülikooli üliõpilased. Tallinna Ülikool pakkus 2005/2006. õppeaastal lisaerialasid mahuga 15 AP (22,5 ECTS), sealhulgas järgmisi aineid: informaatika, tervise edendamine, arhiivindus, meediaõpetus, projektijuhtimine. Võimalik oli valida ka 30 AP (45 ECTS) lisaerialasid, näiteks tervisekasvatus, keemia, bioloogia, füüsika, matemaatika, käsitöö jms.

Üldaineõpetajate koolitus on ülesehituselt sarnane, kuna selle aluseks on samuti Õpetajate koolituse raam nõuded (teoreetilised õpingud ja praktika, võimalus valida lisaeriala, valikaineid, vabaaineid jne). Suurim erinevus seisneb kursuste mahus. Üldaineõpetaja koolituse maht on 200 AP (300 ECTS) ja koolitus on üles ehitatud lähtuvalt 3+2 süsteemist: bakalaureuse tasemel toimub ainealane õpe ja magistri tasemel õpetajakoolitus.

06020103, 06030103 – Koolituse sisu ja õppekavad

Õppekavas on määratud läbiviidava õpetajakoolituse eesmärgid, õppe nominaalkestus ja maht ja õppe alustamise tingimused. Lisaks on õppekavas olemas õppeainete loetelu, maht, lühikirjeldused ning valikuvõimalused ja -tingimused ning õppe lõpetamise tingimused.

Kutseõpetajakoolituse õppekava teoreetiliseks aluseks on kasvatusteaduse, psühholoogia, didaktika ja ühiskonna kaasaegsed käsitlused, mis keskenduvad järgmiste pädevuste kujunemisele (Tarraste 1995):

- valmisolek areneva ühiskonna, tööelu, elukutsete ning haridus- ja koolituspoliitika ja nende muutumiste mõistmiseks ja oma õpetamisala aktiivseks arendamiseks;
- valmisolek õpetamise ja kasvatamise eesmärkide, nende olemuse ja psühholoogiliste aluste ning tähtsuse mõistmiseks ühiskonnas; valmisolek arendada oma tööd ja õppeasutuse tegevust nende teadmiste põhjal;
- valmisolek õppimise ja õpetamise mõistmiseks ning valmisolek korrigeerida kutsepedagoogika ajakohaste suundade põhjal oma tegevust õppurite õppimise suunamisel ja edendamisel.
- valmisolek kutsekoolituse tulemuslikkust määravate tegurite ja nende mõjutatavuse

mõistmiseks ning selle põhjal oma tööd ja kogu kutseõppeasutuse kollektiivi tegutsemist hinnata ja arendada.

3-aastane kutseõpetajakoolitus

Õppekavade sisu on sarnane nii Tallinna Ülikoolis kui Tartu Ülikoolis, üksnes õppekavade ülesehituse põhimõtted on veidi erinevad.

Tabel 7. 3-aastane kutseõpetajakoolitus			
Tallinna Ülikool		Tartu Ülikool	
Õppekava struktuur	Maht (AP)	Õppekava struktuur	Maht (AP)
Valdkonnaained (psühholoogia, filosoofia, arenguõpetus, inimõigused ja inimareng, keskkonnaõpetus, võõrkeel, valikained 3 AP)	20	Alusõpe (pedagoogika alused, pedagoogiline psühholoogia, keskkonnaõpetus, kultuur, võõr- ja eestikeel, sotsioloogia, arvutiõpe jms.)	32
Suunaained (ülevaade kasvatusteadustest, andragoogika, areng ja õppimine, suhtlemispsühholoogia, erivajadustega õppija)	15	Suunaõpe (16 AP kutseõppedidaktika, hariduspoliitika, kutseõpetaja üldõpingud, eriseminar + 16 AP kasvatusteaduslikud valikained)	32
Kutsepedagoogika ained (sissejuhatus kutseõpetaja kutsesse, kutsehariduskorraldus, õppevahendid kutseõppes, uurimismeetodid kutsepedagoogikas, erialane enesetäiendus, kutsepedagoogiline praktika)	45	Erialaõpe (erialaõpingud (6AP) ja pedagoogiline praktika (10AP) + kasvatusteaduslik valikmoodul)	32>
Kõrvalaine (või 2 lisaeriala)	30	Valikained (3 valikainete moodulit)	12
Vabaained	6	Vabaained	8
Bakalaureusetöö	4	Bakalaureusetöö	4

Allikad: Kutsepedagoogika. Õppekava. TLÜ, 2002. Kutseõpetaja. Õppekava. TÜ, 2002.

Nii Tallinna Ülikooli kui Tartu Ülikooli 3-aastase kursuse õppekavas on ainepunktide järgi kõige olulisemal kohal kutseõppega seotud ained.

1-aastane kutseõpetajakoolitus

Õppekavade sisu on sarnane nii Tallinna Ülikoolis kui Tartu Ülikoolis, üksnes õppekavade ülesehitus on veidi erinev.

Tabel 8. 1-aastane kutseõpetajakoolitus			
Tallinna Ülikool		Tartu Ülikool	
Õppekava struktuur	Maht (AP)	Õppekava struktuur	Maht (AP)
Kutseõpetaja ja kutseharidus (areng ja õppimine, erivajadustega õppija, sissejuhatus kutseõpetaja kutsesse, kutsehariduskorraldus ja meeskonnatöö kutsehariduses)	17	Pedagoogilis-psühholoogiline tsükkel (ülddidaktika, tööpühholoogia, arengupsühholoogia, kasvatusteadus, uurimistöö koolis)	8
Kutseõppeteooria ja –didaktika (teooria- ja praktikaõppe didaktika, kutseõpetuse ülddidaktika, õppevahendid kutseõppes, uurimismeetodid kutsepedagoogikas)	11	Üldtehniline ja ainedidaktiline õpe (tööstus arenevas maailmas, tootearendus ja innovatsioon, standardid, kvaliteet ja sertifitseerimine, informaatika)	8
Kutsepedagoogiline praktika	10	Pedagoogiline praktika	10
Kutsepedagoogiline lõputöö	2	Lõputöö	6
		Pedagoogilised valikained	4

Allikad: Õppekava – Kutseõpetaja.40AP, TLÜ. Õppekava – Tehnikavaldkonna õpetaja. 40AP, TTÜ.

Mõlemas ülikoolis toimub õpe peamiselt loengute ja seminaridena, kus rakendatakse probleemõpet, ettekandeid, diskussioone, arutelusid ja rühmatöid. Üliõpilaste iseseisev töö hõlmab teadmiste omandamist ja rakendamist, probleemide käsitlemist, ettekannete ettevalmistamist, erialase kirjanduse analüüsi ja kirjalike tööde (uurimused, projektid, portfoolid, eneseanalüüsid, arengukavad, esseed) koostamist, mis on suunatud kutsepedagoogilise õpetajapildi kujunemisele. Iseseisva töö juhendamiseks viiakse läbi seminare ja rühmatöid ning võimalik on konsulteerida õppejõuga. Eestis kasutatakse õppeprotsessis aktiivselt IT-vahendeid ning viimastel aastatel on hoogustunud e-kursuste korraldamine. Näiteks viidi Tallinna Ülikoolis 2004/2005.õppeaastal kutseõpetajakoolituses läbi mitmed õppeained e-kursustena kasutatakse veebipõhist õpikeskkonda IVA¹.

Üldaineõpetaja koolituse maht on 200 AP (300 ECTS) ja see toimub kaheastmelisena:

- 3-aastane bakalaureuseõpe (120 AP/180 ECTS), mis hõlmab üldhariduslikke õpinguid ja erialaseid õpinguid
- 2-aastane magistriõpe (80 AP/120 ECTS), mille õppekava hõlmab kasvatusteaduste, psühholoogia ja ainedidaktika alaseid õpinguid

¹ IVA on alates 2002 aastal loodud veebipõhine õpiahaldussüsteem, mille aluseks on kaasaegsel sotsiaalkonstruktivistlikul õpikäsitlusel põhinev pedagoogiline kontseptsioon, mille põhiselt ei ole õppimine mitte pelgalt valmisteadmiste omandamine, vaid personaalse teadmuse konstrueerimine, oma „täendusmaailma“ ehitamine aktiivses ja mõtestatud tegevuses.

06020104, 06030104 – Hindamine ja kvaliteedikontroll

Kutseõppe kvaliteedi tagamine Eesti ülikoolides on reguleeritud õigusaktide ja regulatiivsete dokumentidega:

- *Ülikooliseadus* (1995)
- *Kõrgharidusstandard* (2002)
- *Ülikooli ja rakenduskõrgkooli ning nende õppekavade akrediteerimise kord ja akrediteerimisel esitatavad nõuded* (2003)

Kutseõpetajakoolituse kvaliteedi tagamise aluseks on ka *Õpetajate koolituse raamnõuded* (2000).

Nimetatud õigusaktid kehtestavad nõudmised kõrgkoolides õpetavale personalile, et tagada pakutava õppe kõrge kvaliteet. Õpetav personal peab perioodiliselt parandama oma kvalifikatsiooni ning osalema uurimus- ja arendustegevustes, konverentsidel ja täiendõppe kursustel. Kvaliteeti hinnatakse järgmiste näitajate alusel:

- õppekava rahvusvaheline akrediteerimine
- õppekava, -tegevuse ja –korralduse ning ressursside analüüs

Akrediteerimist viib läbi Haridus- ja Teadusministeeriumi akrediteerimiskeskus koostöös kõrghariduse hindamise nõukoguga. Kõrghariduse hindamise nõukogu kutsub kokku ajutise hindamiskomisjoni, mis koosneb vähemalt 3 inimesest, kellest 2 on välisriikide eksperdid. Kõigil ekspertidel peab olema kõrgharidus ja vähemalt 5-aastane kogemus hinnatava eriala õpetamises ja uurimises või peab ekspert olema tunnustatud ja kogenud spetsialist.

Õppekavade kvaliteedi hindamiseks on rakendatud mitmeid hindamismehhanisme, millest kõige olulisem on õppekava nõukogu loomine.

Õppekava nõukogu loodi EV valitsuse määruse nr. 265 *Ülikooli ja rakenduskõrgkooli ning nende õppekavade akrediteerimise kord ja akrediteerimisel esitatavad nõuded* (23.10.2003) alusel. Nõukogusse kuuluvad õppekava juht, õppejõud, tööandjad (kutseõppeasutusest), üliõpilased ja kutseõpetajakoolituse vilistlased. Nõukogu tegevuse eesmärgid on järgmised:

- analüüsida õppekava sisu vastavust pädevuspõhiste eesmärkidele
- analüüsida tagasisideküsitluste tulemusi (üliõpilastelt, vilistlastelt, tööandjalt) ja tegevusplaani ning teha ettepanekuid õppekava arendamiseks
- analüüsida õppekeskkonna vastavust õppekava eesmärkidele ning teha vajadusel ettepanekuid teaduskonna või ülikooli nõukogule õppekeskkonna arendamiseks
- analüüsida õppekava realiseerimisel osalevate akadeemiliste osakondade kaasatust õppekava arendamisse
- teha ettepanekuid õppekava ajakohastamiseks ning ülikooliväliste spetsialistide kaasamiseks õppetöösse

Mitmed nõukogu ettepanekud põhinevad teistel kasutuselolevatel hindamismehhanismidel, näiteks:

Üliõpilaste tagasiside analüüs. Iga semestri lõpus viiakse üliõpilaste seas läbi tagasisideküsitlus. Tagasiside võimaldab välja tuua tekkinud probleemid ja üliõpilaste rahuleolematuse põhjused. Protsess võimaldab jälgida õppetöö kvaliteeti ning vajadusel teha vajadusel muutusi õppetöös tagamaks õppekava eesmärkide saavutamist.

Üliõpilaste õpitulemuste jälgimine. Sõltuvalt ülikoolist toimub üliõpilaste hindamine skaalal A-F või 5-0, kus: A (5)- suurepärase, B (4)- väga hea, C (3)- hea, D (2)- rahuldav, E (1)-

kasin ja F (0)-puudulik. Iga semestri lõpul (või vastavalt vajadusele) on õppijatel õigus saada väljavõte oma õpingukaardist, mis võimaldab neil jälgida oma õppeedukust. Õppeainete tundmist kontrollitakse kontrolltöö, seminari või praktikumi vormis ning hinnatakse eksamil, arvestustel ning lõputööde kaitsmisel.

Vilistlaste ja tööandjate tagasisidet hangitakse üldjuhul kirjalike või elektrooniliste ankeetküsitluste abil. Küsitlusi korraldatakse kas üleülikooliliselt või viiakse läbi õppekava juhtide poolt.

Õppejõudude tagasiside saamiseks vesteldakse ja arutletakse õppekava õppejõududega õppeainete sisu ja tekkinud probleemide üle ning võimaldatakse õppejõududel pakkuda välja võimalikke lahendusi.

060202 – Töötavate esmakutseõppe õpetajate täienduskoolitus ja arendus

060302 – Töötavate jätkukutseõppe õpetajate täienduskoolitus ja arendus

Õpetaja tööalase täienduskoolituse eesmärk on toetada õpetaja erialast arengut. Täienduskoolitust pakutakse tihti neile, kellel ei ole kutseõpetaja ametisse asudes veel nõutavat kvalifikatsiooni ja kes võivad kvalifikatsiooninõuetele vastava hariduse omandada töö kõrvalt kas osalise koormusega või õhtuõppes.

Õpetajal peab iga viie aasta jooksul läbima tööalase täienduskoolituse vähemalt 160 tunni (4 ainepunkti) ulatuses. Kutseõpetaja läbib iga 3 aasta jooksul tööalase täienduskoolituse vähemalt kahe kuu ulatuses. Täienduskoolituses osalemist arvestatakse ka õpetajate atesteerimisel. Õpetaja ametijärgud on nooremõpetaja, õpetaja, vanemõpetaja ja õpetaja-metoodik. Õpetajate vastavust kvalifikatsiooninõuetele, osalemist viimase 5 aasta jooksul vähemalt 160 tunni ulatuses aine-, pedagoogika- või ametialastel kursustel või juhtimiskursustel (millest osa võib moodustada iseseisev enesetäiendamine), juhendamist, arengutegevusi ja muid aspekte hinnatakse haridusministri 2. 10. 2002. a. määruse nr. 69 *Pedagoogide atesteerimise tingimused ja kord* alusel.

Samuti sisaldab *Õpetajate koolituse raamnõuded* sätteid täienduskoolituse kohta, mille alusel viiakse täienduskoolitus läbi iseseisva töö vormis ning selle läbiviijaks on kas riiklik või munitsipaalõppeasutus, nõutavat litsentsi omav erakool, juriidilised või füüsilised isikud tingimusel, et nende tegevusala vastab õpetaja poolt õpetatavale ainele või erialale.

Erialast täienduskoolitust pakuvad mitmed Eesti ülikoolid ja kõrgkoolid (Tallinna Tehnikaülikool, Tallinna Tehnikakõrgkool, Eesti Maaülikool jt). Vastavalt Eesti Maaülikooli õppekorralduseeskirjale pakub ülikool täienduskoolitust kutseõpetajale, kellel on erialane kõrgharidus ja vähemalt kaheaastane erialane tööstaaž ning läbitud õpetajakoolitus.

Täiskasvanute koolituse seadus (1993) alusel on õppeasutustel võimalik oma õpetajate täienduskoolituse eest tasuda. Seaduse võimaldab anda töötajatele tasemekoolituses osalemiseks õppepuhkust (vähemalt 30 päeva bakalaureuse õpingute jooksul ning magistri- ja doktoritöö kaitsmise puhul 49 kalendripäeva). Tööandja säilitab töötajale keskmise töötasu kümneks päevaks ning ülejäänud õppepuhkuse päevadeks säilitab vähemalt kehtiva miinimumpalga.

060203 – Teenistuseelne koolitus esmakutseõppe koolitajatele ja teistele õppimise toetajatele

060303 – Teenistuseelne koolitus jätkukutseõppe koolitajatele ja teistele õppimise toetajatele

Eesti kutseharidussüsteemis puudub eraldi termin “koolitaja” (*trainer*) jaoks, mille asemel on kasutusel mõiste “ettevõttepraktika juhendaja”. Ettevõttepraktika juhendajaks on ettevõttes töötav kindla eriala spetsialist, kes saab lisäülesandeks juhendada kutseõppeasutusest praktikale saabuval õpilasi. Ettevõttepraktika juhendajatele ei ole riiklikult kehtestatud nõudeid kvalifikatsiooni, hariduse ja töökogemuse osas. Eesti kutseharidussüsteemi arengukava aastateks 2005-2008 seab eesmärgid aastaks 2008 välja töötada ettevõttepraktika juhendajate koolitussüsteem.

06020301, 06030301 – Vastuvõtunõuded

Eestis puuduvad formaalsed nõuded ettevõttepraktika juhendajatele. Juhendajaks saamise eelduseks olevad erialane kogemus ei ole määratletud ning puuduvad ka andmed spetsialistidele ja juhendajatele pakutava koolituse suhtes.

06020302, 06030302 – Koolitusmudelid ja -protsess

Ettevõtte praktikajuhendajate koolituse korraldamiseks on võimalus taotleda raha erinevate projektide kaudu ning viia projekti raames läbi pilootkoolitusi. Ehkki nii kutseõppeasutused kui ka eraettevõtted on korraldanud koolitusi ettevõttepraktika juhendajatele, puudub nende koolituste kohta täpsem informatsioon, kuna tegemist ei ole süsteemsete koolitustega.

2005. aasta kevadel toimus Eesti Tööandjate Keskliidu korraldatud 2-päevane seminar *Töökohakoolitaja koolitus*. Seminari eesmärgiks oli jagada informatsiooni ja kogemusi, kuidas korraldada töökohakoolitust ning kuidas toimida õpipoisikoolituse süsteemis uute töötajate väljaõpetamiseks.

06020303, 06030303 – Koolituse sisu ja õppekavad

Kuna ettevõttepraktika juhendajate koolitused on toimunud vaid üksikjuhtudena, siis puuduvad nõuded koolituse sisu osas. Näitena võib tuua juba punktis 06020302 nimetatud Tööandjate Keskliidu poolt ettevõttepraktika juhendajatele 2005. aasta kevadel korraldatud 2-päevase seminari, kus käsitleti järgmisi teemasid:

- töökohal õppimise põhimõtted
- õpipoisikoolituse süsteem
- rühmatööd
- tugisüsteemid koolituse korraldamisel
- uued nägemused süsteemist
- õppimiskeskonnad
- õpipoisikoolitaja rolli tähtsus
- töökohal õppimise hindamine ja analüüs
- koolitaja pädevus

06020304, 06030304 – Hindamine ja kvaliteedikontroll

Kuna ettevõttepraktika juhendajate koolitus on veel ametlikult reguleerimata ja toimunud on vaid mõned kursused, siis ei ole veel võimalik hinnata toimunud koolituste kvaliteeti ega efektiivsust.

060204 - Töötavate esmakutseõppe õpetajate ja õppimise toetajate täienduskoolitus ja arendus

060304 - Töötavate jätkukutseõppe õpetajate ja õppimise toetajate täienduskoolitus ja arendus

Ettevõttepraktika juhendajate täienduskoolitus ei ole Eestis riiklikult reguleeritud ja *Täiskasvanute koolituse seadus* (1993) alusel on juhendajatel nagu ka kõigil teistel töötajatel õigus osaleda erinevatel kursustel ja saada õppepuhkust (vähemalt 30 päeva kõrghariduse tasemel õpinguteks ning magistri- ja doktoritöö kaitsmise puhul 49 kalendripäeva). Tööandja säilitab töötajale keskmise töötasu kümneks päevaks ning ülejäänud õppepuhkuse päevadeks säilitab vähemalt kehtiva miinimumpalga.

060205 – Eesmärgid

060305 – Eesmärgid

Uuenev ja avatud ühiskond vajab uuenenud pädevustega õpetajat. *Õpetajakoolituse riikliku arengukava 2003-2010* eesmärk on täiustada õpetajaharidust. Eraldi on arengukavades mainitud ka kutseõpetajatekoolituse kaasajastamist ja uuendamist. Kava näeb uuenenud õpetaja rollipildis järgmisi omadusi:

- Õpetaja kui mentor ja nõustaja, õppija ja uurija
- Õppijakeskne õpetaja ja õpioskuste kujundaja
- Õpetaja kui meeskonna liige, kelle tööd iseloomustab koostöö ja dialoog ning kellel on oma otsuste eest eetiline vastutus

Kutseõpetajate koolituse arendamiseks määratleb arengukava järgmised eesmärgid:

- Ülikoolid arendavad edasi varasema töö- ja õpikogemuse pädevuspõhise ülekandmise põhimõtteid õpetajakoolituse valdkonnas. Luuakse paindlikud võimalused kõrghariduse omandamiseks keskeriharidusega õpetajatele, arvestades ülikooli vastuvõtul nende varasemat töö- ja õpikogemust.
- Kutseõpetaja koolituses luuakse tihe koostöö ülikooli ja rakenduskõrgkooli või kutseõppeasutuse vahel, tagades paindliku ja kiire reageerimise kutseharidussüsteemi ja tööturu vajadustele.
- Kutseõpetaja 3-aastane bakalaureuseõppekava kujundatakse valikmoodulitega õppekavaks, mis sisaldab kõrvuti pedagoogiliste ja üldhariduslike õpingutega 25% mahus erialaseid õpinguid ja praktikat. Erialased õpingud toimuvad konkreetse kutseala vajadustele vastavates rakenduskõrgkoolides või ülikoolides, vajadusel väliskõrgkoolides.
- Teatud kutsealadel (eelkõige tehnika- ja tehnoloogia valdkonnas) on õpetajakoolituse alustamise tingimus erialane kõrgharidus (bakalaureusekraad) ning vastaval kutsealal töötamise kogemus. Töökogemuse omandamine võib toimuda paralleelselt õpetaja kutseõpingutega.

2005. aasta sügisel moodustas Kutsekvalifikatsiooni SA töögrupi, mis valmistab ette Kutseõpetaja kutsestandardi loomist. Kutseõpetaja kutsestandard on vajalik kutseõpetaja pädevuste – teadmiste, oskuste ja iseloomuomaduste määratlemiseks. Tulevikus peaks valminud standard olema kutseõpetajate koolitussüsteemi aluseks.

Üldistades võib öelda, et kutseõpetajate koolitust puudutavate reformide märksõnaks on aastatega kujunenud „paindlikkus”; paindlikkus nii kvalifikatsiooninõuete kui ka koolituse osas.

Ettevõttepraktika juhendajate olulisus on suurenenud tänu õpiõisikoolitusele, mille puhul toimub 70% kogu õppetööst ettevõttes praktika vormis. Uus õppevorm on omakorda kaasa toonud arutelu vajaduse üle kehtestada üldised nõuded ettevõttepraktika juhendajate hariduse ja töökogemuse osas.

0604 – ORGANISATSIOONID JA ÜHINGUD

Tallinna Ülikool, Kasvatusteaduste teaduskond, Kutseõpetuse osakond

<http://www.tlu.ee>

Tartu Ülikool, Avatud Ülikool

<http://www.ut.ee/av>

Tallinna Tehnikaülikool, Eesti inseneripedagoogika keskus

<http://www.ttu.ee>

Eesti Kunstiakadeemia, Õpetajate koolituskeskus

<http://www.artun.ee/Organisatsioon/Opetajate/>

Eesti Muusikaakadeemia, Õpetajakoolitus.

<http://www.ema.edu.ee/htm/est/oppimine/oppekavad/opetajakoolitus/opetajakoolitus.html>

Eesti Maaülikool (endine Eesti Põllumajandusülikool), Avatud Ülikool

<http://www.eau.ee/>

EELK Usuteaduse Instituut, Religioonipedagoogika osakond

<http://www.eelk.ee/~instituut/page4.html>

Eesti Täiskasvanute Koolitajate Assotsiatsioon ANDRAS

<http://www.andras.ee/>

Eesti Tööandjate Keskliit

<http://www.ettk.ee>

Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus, Keele- ja õpetajahariduse osakond

<http://www.ekk.edu.ee>

Eesti Õpetajate Liit

<http://www.opetajaliit.ee/>

MTÜ Eesti Kutseõpetajate Ühing

<http://eky.org.ee/>

MTÜ Eesti Kutseõppe Edendamise Ühing

Haridus- ja Teadusministeerium, Kutse- ja täiskasvanuhariduse osakond

<http://www.hm.ee>

0605 – KASUTATUD KIRJANDUS JA INTERNETI ALLIKAD

Eesti kutseharidussüsteemi arengukava aastateks 2005-2008. Haridus- ja Teadusministeerium. Kinnitatud Vabariigi Valitsuse otsusega 14. 07. 2005.
<http://www.hm.ee/uus/hm/client/index.php?03526230125742064>

Eesti riiklik arengukava Euroopa Liidu struktuurifondide kasutuselevõtuks.
http://www.struktuurifondid.ee/failid/RAK_VV_kinnitatud_muudet_VV_korraldus.pdf

Töökohakoolitaja koolitus 30.-31. mai 2005. Eesti Tööandjate Keskkliit.
<http://www.etk.ee/et/koolitus/2005/05/item21238>

Ettevõtte praktikajuhendaja toetuse taotlemise ja menetlemise kord. Tallinna Linnavolikogu 09. detsembri 2004 määrus nr 49
<http://ettevotja.tallinn.ee/>

Information Collection on the Situation of VET Teachers and Trainers in Candidate Countries. Foundation VET reform in Estonia / Estonian National Observatory, 2002.

Kõrgharidusstandard. Vabariigi Valitsuse 13. 08. 2002. a määrus nr 258.
<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=812814>

Kutsehariduse valdkonna statistika põhinäitajad seisuga 1. okt 2004. Haridus- ja Teadusministeerium, 2005. <http://www.hm.ee/>

Kutseõpetaja statuut. Kutseõpetaja statuudi rakendamine KHMm 26.05.1995 nr 18. RTL 1995, 49, lk 1683, 1684

Kutseõpetaja. Bakalaureuseõppekava (6140877). Tartu Ülikool, 2002. <http://www.ut.ee>

Kutseõpetaja. Õppekava, 40 AP (7140801). Tallinna Ülikool, 2002.
http://www.tlu.ee/files/arts/242/EST_Ka983ccb34292f8dca9758fd8dcc51e30.pdf

Kutseõppeasutuse pedagoogide töötasustamine. Vabariigi Valitsuse 20.veebruari 2001.a määrus nr71. RT I 2001, 19, 107
<http://estlex.ee/estlex/kehtivad/AktTekst.jsp?id=40284>

Kutseõppeasutuse seadus. RT I 2001, 3, 7.
<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=908863>

Kutseõppeasutuste õpetajad. Statistika. Haridus- ja Teadusministeerium. <http://www.hm.ee>

Kutsepedagoogika. Bakalaureuseõppekava (6140876). Tallinna Ülikool, 2002.
http://www.tlu.ee/files/arts/2779/EST_ke986a6ed693d6138edf4c82b402bdb28.pdf

Kvaliteedi tagamine kutsehariduses. Kontrolliaruanne nr 2-6/05/17, 11.03.2005. Riigikontroll. Tallinn 2005
http://www.riigikontroll.ee/upload/failid/ka_7055_kutsekvaliteet_upirso_10.03.2005_lopp.pdf

Palk. Eesti arvudes 2004. Estonia in Figures. Statistikaamet, 2004.

Pedagoogide atesteerimise tingimused ja kord. Haridusministri 2. 10. 2002. a. määrus nr. 69.
<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=691248>

Pedagoogide kvalifikatsiooninõuded. Haridusministri 26. augusti 2002. a määrus nr 65.
<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=839432>

Riigi põhikooli ja gümnaasiumi pedagoogide töötasustamine. Vabariigi Valitsuse 18.märtsi 2004.a määrus nr 71
<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=722683>

Riigikutseõppeasutuste võrgu ümberkorralduse kava aastateks 2005-2008. Haridus- ja Teadusministeerium, 2004. <http://www.hm.ee>

Riiklik koolitustellimus. Avatud Ülikool. TÜ, 2005. <http://www.ut.ee>

Tarraste, A. Kutseõpetajate koolitus Eestis. Haridus 1995, 2.

Tegevuskava kutseharidussüsteemi arendamiseks Eestis aastatel 2001 – 2004.
<http://www.hm.ee/uus/hm/client/index.php?0352623012573167>

Tehnikavaldkonna õpetaja. Õppekava, 40 AP. Tallinna Tehnikaülikool, 2001/2002
<http://sise.ttu.ee/?id=1565>

Täiskasvanute koolituse seadus. 10. 11. 1993 (RT I 1993, 74, 1054)
<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=754276>

Täiskasvanute tööalase koolituse kutseõppeasutuses korraldamise tingimused ja kord. Haridusministri 08.11.2001. a määrus nr 61.
<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=86515>

Valgamaa Kutseõppekeskuse majandustegevus. Kontrolliaruanne nr 2-5/04/15, 16.03.2004.
<http://www.riigikogu.ee/failid/Valga.pdf>

Valitsuse Euroopa Liidu poliitika 2004-2006. 16. veebruar 05.
[http://www.riigikantselei.ee/failid/Valitsuse Euroopa Liidu poliitika 2004 2006.pdf](http://www.riigikantselei.ee/failid/Valitsuse_Euroopa_Liidu_poliitika_2004_2006.pdf)

Vastuvõtt. TLÜ, 2005. <http://www.tlu.ee>

Vocational Pedagogy Bachelor Study Curriculum (6140876) Accreditation. Report of Self-Evaluation. Tallinn Pedagogical University, 2004.
<http://www.tlu.ee/?LangID=1&CatID=1957&ArtID=2078&action=article>

Õpetaja V. Kutsestandard. 2004.
<http://www.ekk.edu.ee/>

Õpetajakoolituse riiklik arengukava. EV Haridus- ja Teadusministeerium. Tartu-Tallinn 2003 [Projekt] <http://www.hm.ee/>

Õpetajate koolituse raamnõuded. VV määrus nr 381, 22.11.2000 (RT I 2000, 87, 575)
<http://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=812791>

Ülikooli ja rakenduskõrgkooli ning nende õppekavade akrediteerimise kord ja akrediteerimisel esitatavad nõuded. Vabariigi Valitsuse 23. oktoobri 2003. a määrus nr. 265.

<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=638047>

Üliõpilaste nimekirjad. TLÜ, 2005. <http://www.tlu.ee>

Üliõpilaste nimekirjad. TÜ, 2005. <http://www.ut.ee>